

**ПрАТ «ВНЗ «МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
«ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ»
(для бакалаврів)

Київ – 2016

Підготовлено доцентом кафедри управління персоналом та економіки праці Лапицькою Ніною Іванівною

Затверджено на засіданні кафедри управління персоналом та економіки праці (протокол №4 від 14.11. 2016 р.)

Схвалено Вченою радою Інституту менеджменту та бізнесу ім. Б. Хмельницького (протокол № 11 від 21 листопада 2016 р.)

Лапицька Н.І. Навчальна програма дисципліни «Економіка підприємств малого бізнесу». - К.: МАУП, 2016. – 30 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни, методичні вказівки до виконання контрольної роботи, завдання для контрольних робіт, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2016

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в українській економіці та суспільстві загалом, потребують усвідомлення широким колом фахівців різних напрямів теоретичних основ функціонування сучасних підприємств малого бізнесу та особливостей їх практичної діяльності у сучасних умовах господарювання.

Курс «Економіка підприємств малого бізнесу» як вибіркова загальноекономічна дисципліна охоплює всі ключові розділи прикладної економіки, організації та забезпечення ефективного господарювання підприємств малого бізнесу як важливої структурної ланки суспільного виробництва, дає необхідну сукупність теоретичних і практичних знань з широкого кола питань функціонування підприємства малого бізнесу в ринкових умовах господарювання. Ця навчальна дисципліна орієнтована на студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму «Управління персоналом та економіка праці» та покликана ознайомити майбутніх фахівців з усім комплексом питань господарської діяльності підприємства малого бізнесу у сучасній економіці України, сформуванню уявлення про місце та значення підприємств цього рівня в економічному розвитку.

Мета дисципліни - сформуванню у майбутніх фахівців сукупність знань та навичок використання наукового інструментарію теорії та практики господарювання, конкретних форм і методів управління, принципів формування й використання виробничого потенціалу; взаємодії всіх видів ресурсів, організацій та ефективності виробничо-комерційної діяльності підприємств малого бізнесу в умовах сучасного ринкового господарювання.

Основні завдання дисципліни:

- вивчення видів і організаційно-правових форм підприємницької діяльності у сфері малого бізнесу;
- визначення поняття та організаційно-правових особливостей функціонування підприємства малого бізнесу;
- ознайомлення із процесом започаткування нового підприємства малого бізнесу та його реструктуризацією;
- вивчення господарських процесів, що відбуваються у виробничо-комерційних системах підприємств малого бізнесу;
- закріплення комплексу економічних знань і засвоєння досягнень теорії та практики управління підприємствами малого бізнесу;
- опанування основних методів розрахунку ефективності використання ресурсів підприємства малого бізнесу;
- розкриття шляхів формування конкурентоспроможності підприємства малого бізнесу;
- опанування сучасних методів управління підприємством малого бізнесу та дослідження середовища його функціонування;
- ознайомлення зі стратегіями конкурентної поведінки підприємства малого бізнесу;

- набуття навичок складання планів підприємницької діяльності, зокрема бізнес-планів для підприємств малого бізнесу;
- розкриття особливостей інноваційно-інвестиційних процесів у сегменті підприємств малого бізнесу;
- ознайомлення із зарубіжним досвідом та вітчизняною практикою управління підприємствами малого бізнесу.

Міжпредметні зв'язки:

Засвоєння дисципліни «Економіка підприємств малого бізнесу» базується на знаннях, здобутих у процесі вивчення ряду дисциплін, насамперед «Економічна теорія», «Економічний аналіз», «Економіка підприємств» тощо, а також є основою для подальшого поглиблення знань з окремих напрямків організації господарської діяльності в інших дисциплінах.

Результат вивчення курсу:

Здобуття студентами систематизованих знань, а також набуття вміння їх використовувати у процесі аналітичної роботи та прийняття управлінських рішень у сегменті підприємств малого бізнесу. Для досягнення цього результату цикл аудиторних навчальних занять повинен обов'язково доповнюватися вивченням навчальної літератури, підручників, довідників, методичних посібників, що містять конкретні практичні вправи, тести, завдання з вузлових питань дисципліни «Економіка підприємств малого бізнесу».

Обов'язковим є також постійне оновлення знань правового забезпечення малого підприємництва, особливостей законодавчого і нормативного регулювання господарської діяльності у цьому сегменті національної економіки.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

дисципліни

«ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ»

№	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Загальні засади функціонування підприємств малого бізнесу
1.	Основи малого підприємництва і особливості теорії підприємств малого бізнесу
2.	Види підприємств малого бізнесу, особливості їх організаційно-правових форм господарювання
3.	Зовнішнє середовище господарювання підприємств малого бізнесу та його особливості
4.	Структура та особливості управління підприємством малого бізнесу
	Змістовий модуль II. Ресурси підприємства малого бізнесу та особливості організації його діяльності
5.	Ринок і продукція підприємства малого бізнесу
6.	Планування діяльності підприємства малого бізнесу
7.	Персонал підприємства малого бізнесу, особливості продуктивності і оплати праці на підприємстві малого бізнесу
8.	Капітал підприємства малого бізнесу
9.	Інвестиційна діяльність на підприємстві малого бізнесу
10.	Інноваційна діяльність на підприємстві малого бізнесу
11.	Особливості складу техніко-технологічної бази і формування виробничої потужності підприємства малого бізнесу
12.	Організація та інфраструктура виробництва на підприємстві малого бізнесу
	Змістовий модуль III. Основні результати діяльності підприємства малого бізнесу
13.	Витрати на виробництво та реалізацію продукції підприємства малого бізнесу
14.	Фінансово-економічні результати діяльності підприємства малого бізнесу
15.	Особливості розвитку підприємства малого бізнесу: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація підприємства малого бізнесу
16.	Економічна безпека та антикризова діяльність на підприємстві малого бізнесу
Разом годин: 90	

Зміст дисципліни

«ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Тема 1. Основи малого підприємництва і особливості теорії підприємств малого бізнесу

Історія виникнення і сутність малого підприємництва. Еволюція терміна «мале підприємництво». Сучасне розуміння малого підприємництва. Роль малого підприємництва у розвитку ринкової системи господарювання. Співвідношення понять «мале підприємництво» і «малий бізнес».

Мале підприємництво як сучасна форма господарювання і окремий тип господарської діяльності і поведінки. Функції малого підприємництва. Підприємець як суб'єкт економічного процесу. Суб'єкти малого підприємництва. Роль і значення малого підприємництва в економіці. Місце малого підприємництва у трансформаційній економіці ринкового типу.

Основні принципи малого підприємництва. Економічні, політичні, соціальні, психологічні умови формування та розвитку малого підприємництва в економіці України. Види діяльності у малому підприємстві. Виробниче, фінансове, комерційне, консультаційне мале підприємництво. Сучасні моделі малого підприємництва.

Організаційно-економічні форми малого підприємництва. Одноосібні володіння, партнерство, корпорація як основні форми здійснення підприємницької діяльності в економічно розвинених країнах. Переваги та недоліки основних організаційно-правових форм малого підприємництва. Добровільні об'єднання у сфері малого підприємництва.

Сутність підприємства малого бізнесу, його ознаки та функції. Напрями діяльності підприємства малого бізнесу. Пошук і джерела ідей для малого підприємництва. активізації пошуку. Оцінка нових бізнес-ідей. Вибір типу та організаційно-правової форми підприємства малого бізнесу. Обґрунтування цілей діяльності підприємства малого бізнесу.

Господарський кодекс України як основний документ, що регулює діяльність підприємств малого бізнесу в Україні. Інші законодавчі та нормативно-правові акти, які регулюють підприємницьку діяльність у сегменті малого бізнесу в Україні. Обмеження згідно із законодавством України щодо здійснення малого підприємництва. Ліцензія та порядок її отримання. Законодавство України щодо ліцензування підприємницької діяльності у малому бізнесі в Україні.

Література [1-6; 9;15; 18–33; 35; 40; 50]

Тема 2. Види підприємств малого бізнесу, особливості їх організаційно-правових форм господарювання

Цілі і завдання створення підприємства малого бізнесу. Підприємство малого бізнесу як господарська система і форма реалізації малого підприємництва.

Класифікація підприємств малого бізнесу: за сферами діяльності, за формами власності, за кількістю працюючих, за юридичним статусом та формами господарювання. Об'єднання підприємств малого бізнесу. Тенденції розвитку підприємств малого бізнесу та їх об'єднань у сучасних умовах.

Господарські товариства: товариства з обмеженою відповідальністю, з додатковою відповідальністю, повні, командитні товариства, приватні та публічні акціонерні товариства. Правове забезпечення діяльності підприємницьких структур.

Порядок створення нового підприємства малого бізнесу. Техніко-економічне обґрунтування та розробка бізнес-плану. Визначення складу засновників підприємства. Розробка засновницьких документів. Статут та установчий договір. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності. Процедура реєстрації суб'єкта підприємництва малого бізнесу в місцевих органах влади та інших контролюючих організаціях. Стадії розвитку підприємства малого бізнесу.

Література [2; 4-6; 18-22; 29-33; 16; 35; 42; 59]

Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств малого бізнесу та його особливості

Особливості формування підприємницького середовища для малого підприємництва. Зовнішнє та внутрішнє середовище діяльності підприємства малого бізнесу. Макро- та мікросередовище. Вплив природних, демографічних, науково-технічних, економічних, екологічних, політичних й міжнародних чинників на діяльність підприємства малого бізнесу. Конкурентне середовище діяльності підприємства малого бізнесу, його вплив на стратегію підприємства малого бізнесу. Постачальники та посередники, їх вплив на функціонування підприємства малого бізнесу. Споживачі та контактні аудиторії.

Внутрішнє середовище функціонування підприємства малого бізнесу. Виробнича та соціальна діяльність підприємства малого бізнесу.

Маркетинговий менеджмент як сучасний тип управління підприємством малого бізнесу. Складові маркетингового комплексу підприємства малого бізнесу. Особливості маркетингових досліджень ринкового середовища малого підприємництва.

Література [18; 25; 29; 39; 40; 47; 48]

Тема 4. Структура та особливості управління підприємством малого бізнесу

Структура підприємства малого бізнесу. Поняття і вплив структури підприємства малого бізнесу на ефективність його функціонування. Виробнича структура підприємства малого бізнесу. Чинники, що визначають виробничу структуру такого підприємства. Типи виробничої структури. Характеристика загальної структури підприємства малого бізнесу.

Особливості управління підприємством малого бізнесу. Підприємець-власник і підприємець-менеджер. Значення управління в підприємницькій діяльності.

Загальні та специфічні функції менеджменту. Планування, організація, мотивація та контроль як функції управління підприємством малого бізнесу. Принципи управління підприємством малого бізнесу. Поняття про методи управління. Переваги та недоліки економічних, організаційно-розпорядчих (адміністративних) та соціально-психологічних методів управління.

Організаційна структура управління підприємством малого бізнесу. Типи організаційних структур управління, їх переваги та недоліки. Вибір ефективної організаційної структури управління підприємством малого бізнесу.

Література [18–21; 24–31; 40; 43; 50]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА МАЛОГО БІЗНЕСУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 5. Ринок і продукція підприємства малого бізнесу

Загальна характеристика продукції (послуг). Вироблена продукція (виконана робота, надана послуга) як продукт праці, результат діяльності підприємства малого бізнесу. Класифікація продукції (послуг) за економічним призначенням. Натуральні та вартісні показники обсягу продукції (робіт, послуг). Товарна, чиста і реалізована продукція.

Маркетингова діяльність, формування виробничої програми і матеріально-технічне забезпечення виробництва на підприємстві малого бізнесу. Сутність маркетингової діяльності. Особливості визначення ринкового попиту на продукцію та послуги. Складання виробничої програми підприємства малого бізнесу. Особливості ресурсного обґрунтування виробничої програми суб'єкта господарювання. Характеристика та організація процесу матеріально-технічного забезпечення виробництва на підприємстві малого бізнесу. Застосовувані системи матеріально-технічного забезпечення виробництва для підприємства малого бізнесу.

Якість і конкурентоспроможність продукції (послуг) підприємства малого бізнесу. Схема оцінки конкурентоспроможності продукції підприємства малого бізнесу на вітчизняному та світовому ринках. Кількісна оцінка конкурентоспроможності окремого виробу (послуги). Ефективність і способи підвищення конкурентоспроможності продукції (послуг) підприємства малого бізнесу.

Особливості стандартизації та сертифікації продукції (послуг) підприємства малого бізнесу. Формування систем якості на підприємстві малого бізнесу в Україні.

Література [18–20; 24–30; 32; 33; 34; 35; 41; 47]

Тема 6. Планування діяльності підприємства малого бізнесу

Прогнозування розвитку суб'єктів господарювання малого бізнесу. Мета, значення й об'єкти прогнозування. Принципи і зміст економічного прогнозування. Довгострокові і короткострокові прогнози розвитку підприємств малого бізнесу і сфери їх використання.

Планування діяльності суб'єктів господарювання малого бізнесу. Особливості планування діяльності підприємства малого бізнесу. Методичні основи планування і система планів. Стратегічне, тактичне і поточне планування діяльності підприємств малого бізнесу. Бізнес-планування: сутність, призначення і роль у системі передбачення розвитку виробництва на підприємствах малого бізнесу.

Бізнес-планування: зміст і структура. Функції бізнес-плану. Визначення потенціалу підприємства малого бізнесу. Маркетингове планування. Варіанти складання бізнес-плану. Організація планово-договірної роботи. Порядок складання і види договорів. Формування виробничих програм.

Література [19–21; 24–30;32;33;34;35; 46; 59]

Тема 7. Персонал підприємства малого бізнесу, особливості продуктивності і оплати праці на підприємстві малого бізнесу

Поняття трудових ресурсів, кадрів, персоналу підприємства малого бізнесу. Категорії персоналу. Особливості структури персоналу різних типів підприємств малого бізнесу.

Визначення показників кількості працівників. Оптимізація структури та кількості працівників підприємства малого бізнесу. Кадрова політика. Система формування та підготовки кадрів для підприємства малого бізнесу. Форми перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів. Політика працевлаштування та сприяння зайнятості.

Продуктивність праці. Методи визначення та розрахунку продуктивності праці. Класифікація факторів зростання продуктивності праці на підприємстві малого бізнесу.

Поняття оплати праці. Функції заробітної плати у сучасній економіці. Форми та системи заробітної плати. Основна і додаткова оплата праці. Сучасна державна політика оплати праці.

Мінімальна заробітна плата. Тарифна та нетарифна системи оплати праці. Участь працівників підприємства малого бізнесу в його прибутках (доходах). Характеристика та ефективність окремих систем участі працівників у прибутках. Зарубіжний та вітчизняний досвід участі працівників у прибутках та власності підприємства малого бізнесу.

Поняття мотивації та стимулювання персоналу. Змістовні теорії мотивації. Процесуальні теорії мотивації. Система мотивації персоналу на підприємстві малого бізнесу: структура та ефективність.

Людський капітал. Інтелектуальна власність у малому підприємстві.

Література [18–20;23–30; 32;33; 17; 36; 37; 51]

Тема 8. Капітал підприємства малого бізнесу

Особливості поняття капіталу як економічної категорії. Співвідношення понять «капітал» та «фонди». Виробничі та невиробничі фонди підприємства малого бізнесу.

Характеристика виробничих фондів, іншого майна підприємства малого бізнесу. Виробничі фонди, їх складові. Характерні ознаки та визначення основних і оборотних фондів як економічних категорій. Майно (матеріальні цінності) соціального призначення.

Класифікація, структура та оцінка основних виробничих фондів підприємства малого бізнесу. Видова та вікова структура основних фондів. Оцінка основних фондів за первісною, відновною та залишковою вартістю.

Особливості відтворення основних виробничих фондів підприємства малого бізнесу. Характеристика процесу відтворення основних фондів. Фізичне (матеріальне) та економічне спрацювання основних фондів. Техніко-економічне старіння засобів праці та його наслідки. Амортизація основних фондів. Норми і методи амортизації основних фондів.

Ефективність використання та відтворення основних виробничих фондів і потужностей підприємства малого бізнесу. Показники ефективності. Шляхи підвищення ефективності використання основних виробничих фондів, потужностей підприємства малого бізнесу.

Оборотні фонди підприємства малого бізнесу. Елементний склад оборотних фондів. Особливості визначення виробничих запасів, напівфабрикатів власного виготовлення, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів. Показники та шляхи ефективного використання сировини, матеріалів, палива тощо для підприємства малого бізнесу.

Нематеріальні ресурси та активи підприємства малого бізнесу. Поняття і види нематеріальних ресурсів — об'єктів інтелектуальної власності. Методи оцінки вартості нематеріальних активів підприємства малого бізнесу. Амортизація нематеріальних активів підприємства малого бізнесу.

Література [18–20; 23–30; 32; 33; 35–37; 44; 45; 53; 59]

Тема 9. Інвестиційна діяльність на підприємстві малого бізнесу

Специфіка інвестиційної діяльності в малому підприємстві. Інвестиції як економічне явище та їх класифікація. Система відбору найефективніших і конкурентоспроможних нововведень. Інвестиційна привабливість. Показники ефективності інвестиційного проекту.

Механізм залучення інвестицій. Лізинг як форма фінансової підтримки малого підприємства. Механізм лізингової угоди. Лізинговий кредит. Венчурний капітал. Особливості залучення іноземних інвестицій. Організація конкурсів інвестиційних проектів за участю іноземних партнерів. Особливості складання бізнес-плану інвестиційного проекту для підприємства малого бізнесу.

Виробничі (реальні) інвестиції. Дефініція, визначення джерел фінансування та необхідного обсягу виробничих інвестицій з урахуванням економічної

ситуації на ринку та підприємстві. Оцінка ефективності виробничих інвестицій за умов ринкових відносин. Основні показники оцінки ефективності виробничих інвестицій. Чинники підвищення ефективності використання виробничих інвестицій (капітальних вкладень).

Фінансові інвестиції (цінні папери). Роль фінансових інвестицій у становленні та розвитку ринкових умов господарювання. Види цінних паперів, порядок їх випуску, обігу і використання. Особливості і показники ефективності випуску та реалізації (використання) різних видів цінних паперів. Організаційно-фінансові важелі підвищення ефективності цінних паперів.

Література [13;14; 18–20; 23–30; 32; 33; 35–37; 39; 52; 53]

Тема 10. Інноваційна діяльність на підприємстві малого бізнесу

Характеристика інноваційних процесів на підприємстві малого бізнесу: сутність, види, особливості і вплив на виробництво. Суть поняття «інноваційні процеси в малому підприємстві». Новини і нововведення. Технічні, організаційні, економічні та юридичні нововведення. Глобальні й локальні нововведення. Вплив новин (нововведень) на виробництво і мале підприємство. Технічний розвиток підприємства малого бізнесу. Оцінка та показники технічного розвитку. Організаційні нововведення, форми та види. Вплив організаційних нововведень на ефективність діяльності підприємства малого бізнесу.

Організаційний прогрес як процес використання організаційних, економічних, соціальних та юридичних нововведень. Особливості організаційного прогресу на підприємстві малого бізнесу. Об'єкти організаційного прогресу на підприємстві малого бізнесу. Основні сучасні тенденції організаційного прогресу.

Ефективність нововведень на підприємстві малого бізнесу. Показники економічного ефекту від впровадження технічних нововведень, технологій, засобів та предметів праці та споживання. Особливості оцінки ефективності організаційних нововведень на підприємстві малого бізнесу.

Інновації як фактор економічного зростання підприємства малого бізнесу. Інноваційна стратегія підприємства малого бізнесу: сутність та різновиди. Особливості визначення науково-технічного, економічного і ринкового інноваційного ефекту для підприємства малого бізнесу.

Оптимізація розмірів підприємства малого бізнесу. Обґрунтування економічної доцільності диверсифікації виробництва та конверсії підприємства. Особливості оцінки ефективності організаційних нововведень на підприємстві малого бізнесу.

Література [18–20; 23–30; 32–35; 40;50]

Тема 11. Особливості складу техніко-технологічної бази і формування виробничої потужності підприємства малого бізнесу

Особливості техніко-технологічної бази виробництва на підприємстві малого бізнесу. Технічна та технологічна складові ТТБ, їх елементи. Сучасні тенденції

розвитку техніко-технологічної бази виробництва на підприємстві малого бізнесу.

Виробнича потужність. Поняття та види виробничої потужності. Фактори, що впливають на виробничу потужність. Основні методичні принципи розрахунку виробничих потужностей підприємства малого бізнесу. Методи визначення потужності одиниці устаткування, виробничої дільниці, підприємства малого бізнесу.

Поняття технічного розвитку та показники оцінки технічного рівня підприємства малого бізнесу.

Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва для малого бізнесу

Література [18–20; 23–30; 36; 37; 44; 59]

Тема 12. Організація та інфраструктура виробництва на підприємстві малого бізнесу

Особливості організації виробничих процесів на підприємстві малого бізнесу. Основні елементи виробничого процесу. Поділ виробничих процесів за призначенням (основні, допоміжні, обслуговуючі) і ступенем застосування технічних засобів (ручні, механізовані, автоматизовані, автоматичні). Усталені принципи організації виробничого процесу.

Організаційні типи виробництва для підприємства малого бізнесу. Дефініція типу виробництва. Сутнісна та порівняльна характеристика одиничного, серійного і масового типів виробництва. Вплив типу виробництва на його організаційно-технічну будову та ефективність.

Особливості організації виробництва на підприємстві малого бізнесу. Загальноживані методи організації виробництва: непотокове і потокове. Ознаки, модифікації та сфери застосування непотокового виробництва. Загальна характеристика потокового виробництва (ознаки, класифікація та умови застосування потокових ліній). Основні параметри потокових ліній. Тенденції розвитку потокового виробництва на підприємстві малого бізнесу у світі та в Україні.

Форми організації виробництва на підприємстві малого бізнесу. Можливі форми організації сучасного виробництва на підприємстві малого бізнесу. Сутність, види, показники рівня розвитку та ефективності застосування спеціалізації, конверсії та кооперування виробничого підприємства малого бізнесу. Комбінування виробництва на підприємстві малого бізнесу: форми, показники рівня та ефективність розвитку в розвинених країнах.

Виробнича і соціальна інфраструктура підприємства малого бізнесу. Сутнісна характеристика інфраструктури підприємства малого бізнесу. Виробнича і соціальна структура підприємства малого бізнесу. Особливості системи технічного обслуговування, діяльності ремонтного, інструментального, транспортного, енергетичного та складського господарства підприємства малого бізнесу. Підрозділи соціальної інфраструктури підприємства малого бізнесу, їх орієнтованість на задоволення соціальних потреб працівників за

місцем роботи. Сучасні проблеми соціального захисту працівників підприємства малого бізнесу.

Література [18–20; 23–30; 36; 37]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА МАЛОГО БІЗНЕСУ

Тема 13. Витрати на виробництво та реалізацію продукції підприємства малого бізнесу

Загальна характеристика витрат як комплексного економічного показника. Класифікація витрат на виробництво за окремими ознаками: ступенем однорідності, зв'язком з обсягом виробництва, способом обчислення на одиницю продукції. Собівартість продукції як показник ефективності виробництва.

Поняття, роль і функції ціни. Види цін та сфери їх застосування. Методологія ціноутворення. Цінова політика підприємства.

Витрати на продукування виробів (послуг), кошторис виробництва і повна собівартість продукції. Витрати як комплексний економічний показник. Групування поточних витрат за окремими ознаками: ступенем однорідності, зв'язком з обсягом виробництва, способом обчислення на одиницю продукції. Залежність витрат від обсягу виробництва і критичний обсяг випуску продукції в натуральному вимірі. Зміст і складання кошторису виробництва за первинними економічними елементами. Визначення повної собівартості щорічного обсягу продукції.

Визначення собівартості окремого виробу (послуги). Поняття та об'єкти калькування. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат. Методика обчислення окремих статей калькулювання. Особливості калькуляції одиниці продукції з комплексної сировини. Прогнозування собівартості нових виробів на етапах розробки та освоєння виробництва.

Шляхи зниження поточних витрат (собівартості продукції). Стратегічне регулювання поточних витрат на різногалузевих підприємствах. Конкретні шляхи зниження поточних витрат: підвищення технічного рівня виробництва, праці та управління; збільшення обсягу виробництва і підвищення якості продукції. Визначення впливу окремих та сукупності техніко-економічних чинників на зміну загальної величини поточних витрат.

Ціна на продукцію (послуги) підприємства. Поняття, роль і функції в ринковій системі господарювання. Види цін (тарифів) і сфери їх застосування. Методи ціноутворення: середні витрати плюс прибуток; забезпечення фіксованої величини прибутку в ціні; за рівнем поточних цін (за рівнем конкуренції); за рівнем попиту. Система знижок і доплат до базової ціни. Граничні ціни на окремі види продукції. Напрямки вдосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні.

Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства малого бізнесу

Стратегічний і операційний аналіз підприємницької діяльності. Аналіз підсумків діяльності, витрат, ефективності і конкурентоспроможності. Аналіз продукту на ринках збуту. Побудова уявлень про систему бізнес-процесів. Аналіз впливу факторів зовнішнього середовища непрямого впливу. Створення ефективної структури підприємницького потенціалу.

Мета, завдання та зміст аналізу фінансового стану фірми. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану. Прийоми та методи аналізу фінансового стану. Аналіз і моделі управління фінансами підприємства.

Розрахунок ключових фінансових співвідношень та показників. Показники оцінки майнового стану. Оцінка ліквідності та платоспроможності. Показники оцінки фінансової стійкості. Розрахунок показників рентабельності та прибутковості. Ділова активність і методи її виміру. Показники акціонерного капіталу. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства.

Прибуток і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства. Джерела формування загальної величини прибутку (доходу). Валовий прибуток (дохід) та чистий прибуток (дохід). Розподіл чистого прибутку на підприємстві. Рентабельність як відносний показник ефективності діяльності підприємства. Обчислення рентабельності виробничих фондів; сукупних активів; власного (акціонерного) капіталу.

Економічна сутність ефективності виробництва, господарської діяльності підприємства. Характеристика видів ефективності. Принципи формування системи показників ефективності діяльності. Система показників ефективності виробництва: узагальнюючих, ефективності використання, персоналу, виробничих фондів, фінансових коштів. Вимірювання економічної ефективності ресурсів і витрат. Класифікація чинників зростання ефективності виробництва за різними ознаками: видами витрат і ресурсів; напрямками розвитку та вдосконалення виробництва; місцем в реалізації, в системі управління виробництвом. Внутрішні та зовнішні чинники.

Література [8; 9; 18–21; 23–33; 34–37; 45; 49; 55–59]

Тема 15. Особливості розвитку підприємства малого бізнесу: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація підприємства малого бізнесу

Банкрутство підприємства малого бізнесу. Внутрішні та зовнішні причини виникнення неплатоспроможності підприємства. Фіктивне, приховане та навмисне банкрутство.

Реструктуризація підприємства малого бізнесу: поняття, завдання та етапи. Форми реструктуризації підприємств: корпоративна, фінансова, продуктова, виробничо-технологічна, організаційно-управлінська. Проект реструктуризації підприємства малого бізнесу.

Санація (фінансове оздоровлення) і реструктуризація підприємства малого бізнесу, шляхи її здійснення. Комплекс заходів з фінансового оздоровлення підприємства малого бізнесу. Ефективність санаційних програм розвитку підприємства малого бізнесу. Особливості державної підтримки у проведенні санації і реструктуризації підприємства малого бізнесу.

Література [5;6; 11; 20;24;27–29; 38; 54; 57]

Тема 16. Економічна безпека та антикризова діяльність на підприємстві малого бізнесу

Економічна безпека як важливий елемент антикризової системи діяльності підприємства малого бізнесу. Змістово-типологічна характеристика економічної безпеки підприємств малого бізнесу. Типові функціональні складники економічної безпеки підприємства. Аналітична оцінка рівня економічної безпеки підприємства малого бізнесу на певному етапі його функціонування. Особливості організації економічної безпеки за окремими функціональними складовими — фінансовою, інтелектуальною, кадровою, техніко-технологічною, політико-правовою, інформаційною, екологічною, силовою.

Банкрутство підприємства малого бізнесу та його наслідки. Сутність, причини та ознаки банкрутства. Основні етапи та процедура порушення справи про банкрутство підприємства малого бізнесу. Ключові положення Закону України «Про банкрутство». Визначення ймовірностей банкрутства суб'єктів малого підприємництва за допомогою використання багатofакторних моделей. Процедура припинення діяльності збанкрутілих підприємств малого бізнесу. Наслідки ліквідації та форми реалізації майна підприємства - банкрута.

Література [11; 19; 20; 24;25; 27–30; 35–37; 38; 57]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Виконання контрольної роботи студентами заочної форми навчання є складовою навчального процесу й активною формою самостійної роботи студентів.

Мета контрольної роботи — поглибити та розширити спектр знань студентів у галузі теорії та практики господарювання підприємств на основі вивчення окремих аспектів їх функціонування та аналізу конкретних господарських ситуацій, а також сформувати вміння опрацьовувати спеціалізовану літературу, нормативно-правову базу діяльності підприємств в Україні, статистичні матеріали.

Завданнями контрольної роботи є:

- опанування теоретичних основ економіки підприємства малого бізнесу;
- набуття навичок систематизації і аналізу інформації щодо діяльності підприємства малого бізнесу;
- удосконалення фахових знань з різних напрямків діяльності підприємства малого бізнесу;

- вироблення вміння розраховувати різні показники виробничо-господарської діяльності підприємства малого бізнесу та визначати їх вплив на фінансово-економічні результати діяльності підприємства.

Виконання контрольної роботи передбачає попереднє вивчення теоретичного матеріалу, зокрема законодавчих і нормативних матеріалів, основної та додаткової навчальної літератури, а також монографій, наукових статей з питань економіки підприємств малого бізнесу. Обов'язковою умовою успішного засвоєння курсу є виконання практичних завдань — розв'язання задач, в яких моделюються ситуації господарської діяльності, проведення розрахунків за матеріалами підприємств з наступним їх аналізом і висновками. Для успішного виконання практичних завдань доцільно ознайомитися з прикладами розв'язання типових задач.

Розрахункові задачі потребують обґрунтованих за допомогою формул та письмових пояснень розрахунків основних показників виробничо-господарської діяльності. Вимоги до виконаної контрольної роботи стосуються:

- теоретичного рівня роботи, який характеризується повнотою та глибиною розкриття проблеми на сучасному рівні розвитку економічної науки, аналізом та систематизацією різних думок та підходів до досліджуваної проблеми;
- правильності та обґрунтованості відповідей на тестові питання;
- правильності та обґрунтованості розв'язання задач;
- грамотності та дотримання вимог щодо оформлення роботи.

Контрольну роботу з курсу студент виконує за одним з 10 запропонованих варіантів, який обирає самостійно за останньою цифрою номера своєї залікової книжки. Кожен варіант контрольної роботи містить три теоретичних питання, три тестових завдання і дві розрахункові задачі. Теоретичні питання потребують складання плану відповіді та ґрунтовного викладу матеріалу з використанням як навчальної, так і періодичної літератури. Тестові завдання потребують короткого, стислого змістовного обґрунтування (кілька речень) зробленого вибору щодо варіанта відповіді. Тести передбачають лише один варіант відповіді, що є найбільш точною та повною.

Контрольна робота повинна мати обсяг не менше 20 сторінок тексту (комп'ютерний набір - 14-й кегль, 1,5 інтервал, шрифт Times New Roman). На титульній сторінці обов'язково зазначається назва навчальної дисципліни, номер варіанта контрольної роботи, прізвище студента та шифр його навчальної групи. Контрольна робота починається з плану, а завершується списком літератури.

Контрольна робота вважається зарахованою, якщо розкрито теоретичні питання, правильними та обґрунтованими є відповіді принаймні на 2 з 3 тестових питань, правильно розв'язані задачі. Всі сторінки, окрім титульної, мають бути пронумеровані. Обов'язковою умовою написання роботи є зміст, що містить питання завдання із зазначенням сторінок, вступ та висновки, які повинні відображати власне ставлення студента до матеріалу, який вивчається, безпосередньо відповіді на питання без розриву сторінки та з зазначенням посилань на літературні джерела, а також список використаної літератури, який має містити не менше 10 джерел.

ВАРІАНТИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Варіант 1

I. Дайте розгорнуту відповідь на питання.

1. Основні фонди підприємства: матеріальний склад, роль у виробничому процесі, види оцінки.
2. Функції, методи та види управління підприємством малого бізнесу.
3. Кошторис затрат на виробництво. Калькуляція собівартості продукції.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь.

1. До оборотного капіталу малого підприємства зараховують:
  - а) вартість виробничих споруд;
  - б) вартість верстатів;
  - в) вартість предметів праці та витрати на оплату найманих працівників;
  - г) вартість знарядь праці.
2. Найбільший особистий ризик характерний для учасників:
  - а) повного товариства;
  - б) товариства з обмеженою відповідальністю;
  - в) змішаного (командитного) товариства;
  - г) товариства з додатковою відповідальністю.
3. Зазначте, яку систему оплати праці доцільно використовувати на підприємстві малого бізнесу, якщо праця робітників на ньому не піддається нормуванню, а керівництво підприємства прагне створити робітникам мотиви для якісного виконання ними своїх обов'язків:
  - а) просту погодинну;
  - б) пряму відрядну;
  - в) відрядно-преміальну або відрядно-прогресивну;
  - г) погодинно-преміальну.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. Підприємство малого бізнесу планує у плановому році виготовити товарної продукції на суму 30000 тис. грн., надати послуг промислового характеру стороннім організаціям на суму 850 тис. грн., виготовити напівфабрикатів на 1200 тис. грн., у тому числі 70 % для власної потреби, решту — для реалізації на сторону. На кінець року очікується зменшення залишків незавершеного виробництва на 120 тис. грн. За прогнозами залишки готової продукції на складах підприємства становитимуть:

- на початок року — 200 тис. грн.;
- на кінець року — 300 тис. грн.

Визначити товарну, валову та реалізовану продукцію підприємства у плановому році.

Задача 2. Підприємство малого бізнесу щоквартально випускає продукції на суму 1,5 млн. грн. У I кварталі виробіток на одного працюючого становив 5500 грн. У II кварталі підприємство планує зменшити кількість працюючих на 30

чоловік порівняно з I кварталом. Визначити, на скільки відсотків має зрости виробіток на одного працюючого в II кварталі.

Варіант 2

I. Дайте розгорнуті відповіді на питання.

1. Персонал підприємства малого бізнесу. Визначення кількості окремих категорій працівників.

2. Підприємство малого бізнесу: класифікація, напрями діяльності, правові засади функціонування.

3. Управління якістю та конкурентоспроможністю продукції підприємства малого бізнесу.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь:

1. Об'єктом малого підприємництва в Україні не може бути:

- а) промислове виробництво засобів виробництва;
- б) виробництво предметів споживання;
- в) торгівля;
- г) виробництво зброї.

2. Встановлена державою мінімальна заробітна плата — це:

- а) рекомендована нижня межа індивідуального доходу;
- б) розмір прожиткового мінімуму;
- в) показник, на основі якого визначається динаміка заробітної плати у країні;
- г) нижня межа заробітної плати працівника будь-якого підприємства в країні.

3. Зазначте, що характеризує моральне зношування основного капіталу:

- а) втрата фізичних якостей засобів виробництва у процесі експлуатації;
- б) старіння якісно-функціональних параметрів та втрата частини вартості засобів праці внаслідок НТП;
- в) руйнування елементів основного капіталу під впливом сил природи;
- г) вихід із ладу деяких приладів внаслідок виробничої аварії.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. За рік приватне підприємство реалізувало 4000 кухонних комбайнів. Виробнича собівартість одного комбайна — 145 грн. Річні витрати на реалізацію цієї продукції становлять 62,8 тис. грн. Визначити рентабельність цього виду продукції, якщо обсяг реалізованої за рік продукції становить 740 тис. грн. (без ПДВ).

Задача 2. Розрахувати тривалість циклу технологічних операцій при послідовному та паралельному їх поєднанні, якщо кількість оброблюваних деталей становить 330 шт. Деталі передаються поштучно з однієї технологічної операції на іншу. Технологічний процес обробки охоплює чотири операції, норма часу на виконання кожної з них така: першої — 12,2 хв.; другої — 3,1 хв.; третьої — 2,8 хв.; четвертої — 3,5 хв. Перша технологічна операція виконується на трьох верстатах, решта — на одному.

Варіант 3

I. Дайте розгорнуту відповідь на питання.

1. Інвестиції: сутність, класифікація, джерела.

2. Техніко-технологічна база виробництва, шляхи поліпшення її використання.

3. Показники фінансового стану підприємства.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь.

1. Малі підприємства за законодавством України визначають:

- а) за обсягом виробництва;
- б) кількістю працюючих;
- в) величиною отриманого прибутку;
- г) усі відповіді правильні.

2. Головним критерієм поділу капіталу на основний і оборотний є:

- а) величина вартості капіталу;
- б) сфера функціонування капіталу;
- в) спосіб перенесення вартості на новостворений продукт;
- г) усі відповіді неправильні.

3. Зазначте систему оплати праці, за якої розцінка встановлюється не на кожен операцію окремо, а на весь обсяг роботи:

- а) колективна;
- б) акордна;
- в) погодинно-преміальна;

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. Річний обсяг виробництва на підприємстві - 2 млн. одиниць продукції; трудомісткість виготовлення одного виробу - 0,4 нормо-год. Тривалість робочої зміни - 8 год. Обідня перерва триває 1 год., втрати часу на особисті потреби - 5 % номінального часу зміни. У розрахунковому році - 260 робочих днів, виконання норм виробітку планується в середньому на рівні 105 %. Визначити кількість робітників і промислово-виробничого персоналу підприємства, якщо робітнича категорія в ній становить 75 %. До якої категорії за чисельністю персоналу належить це підприємство?

Задача 2. Місячний оклад інженера — 2550 грн. Протягом місяця він має відпрацювати 24 дні. Він оформив відпустку без збереження заробітної плати строком на 3 дні. За результатами роботи малого підприємства з фонду матеріального заохочення у цьому місяці інженеру має бути нарахована премія в розмірі 25 % фактичного місячного заробітку. Обчислити заробітну плату, нараховану інженерові за цей місяць.

Варіант 4

I. Дайте розгорнуту відповідь на питання.

1. Планування діяльності підприємства.

2. Організація заробітної плати та мотивація праці на підприємстві.

3. Виробнича та соціальна інфраструктура підприємства

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь.

1. До основного капіталу належить:

- а) вартість сировини;
- б) вартість знарядь праці;
- в) вартість предметів праці;
- г) усі відповіді правильні.

2. Здібності до підприємництва — це:

- а) здатність удосконалювати засоби виробництва;
- б) здатність раціонально об'єднувати всі фактори виробництва в єдиний процес виробництва;
- в) здатність залучати позичковий капітал для виробництва;
- г) здатність організувати виробництво нових видів продукції.

3. Найповніше характеризує витрати виробництва:

- а) амортизація засобів праці у процесах їх виробничого споживання;
- б) виробниче споживання предметів праці при створенні товарної продукції;
- в) вартість усіх витрачених ресурсів на виробництво відповідних товарів;
- г) витрати на наймання робітників та менеджерів.

II. Розрахункове завдання.

Задача 1. У звітному році підприємство реалізувало продукції на суму 280 млн. грн. за наявності середньорічної суми оборотних коштів 60 млн. грн. У наступному році передбачається збільшити обсяги продажу на 15 %. Визначити на скільки днів та в який бік зміниться тривалість обороту оборотних коштів за умови незмінності суми обігових коштів.

Задача 2. Визначити середньорічну вартість основних фондів підприємства, фондівіддачу, фондомісткість, коефіцієнти оновлення та вибуття основних фондів підприємства, якщо їх вартість на початок року становила 50 млн. грн., а річний обсяг випуску продукції підприємства — 15500 млн. грн. З 1 березня поточного року було введено основних фондів на суму 300 млн. грн., з 1 вересня — на 400 тис. грн., а з 1 травня вибули основні фонди на суму 170 млн. грн.

Варіант 5

I. Дайте розгорнуту відповідь на питання:

1. Продуктивність праці: поняття, показники рівня й методи підвищення.

2. Класифікація поточних витрат на виробництво і збут продукції. Шляхи зниження собівартості продукції на підприємстві.

3. Виробнича потужність: види, рівень розрахунку, відтворення, поліпшення використання.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь:

1. Реальною заробітною платою є:

- а) заробітна плата і премія;
- б) заробітна плата і відпускні;
- в) заробітна плата за основним місцем роботи та за сумісництвом;

г) кількість товарів та послуг, які можна придбати за номінальну заробітну плату.

2. Зазначте, чи розрізняються поняття «основні фонди малого підприємства» та «матеріально-технічна база малого підприємства»:

- а) так, друге поняття більш вузьке;
- б) так, перше поняття більш вузьке;
- в) ні, данні поняття ідентичні.

3. Яке визначення точніше відображає сутність підприємства:

- а) підприємство — це відокремлена економічна структура, яка здійснює виробництво або реалізацію товарів і послуг з метою отримання прибутку;
- б) підприємство — це господарська одиниця, яка бере участь у поділі праці;
- в) підприємство — це самостійна економічна структура, яка діє у певній системі суспільного поділу праці.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. Чиста виручка від реалізації продукції становить 500 млн. грн., витрати на виробництво і збут продукції — 390 млн. грн., прибуток від реалізації матеріальних цінностей — 14 млн. грн., збитки від позареалізаційних операцій — 4 млн. грн. Визначити балансовий прибуток і рівень рентабельності реалізованої продукції.

Задача 2. При виробництві холодильників завод витрачає на одиницю продукції: 1443 грн. на сировину й матеріали, 295 грн. на основну заробітну плату працівників з відрахуваннями, 134 грн. на силову електроенергію, 142 грн. на покупні вироби та напівфабрикати. Умовно-постійні витрати становлять 6420 тис. грн. на рік. Ціна одного холодильника — 2817 грн. Визначити скільки холодильників треба реалізувати протягом року, щоб окупити витрати?

Варіант 6

1. Дайте розгорнуту відповідь на питання.

- 1. Виробничий процес. Типи й методи організації виробництва.
- 2. Сутність, структура та нормування оборотних засобів малого підприємства.
- 3. Методи оцінки ефективності капіталовкладень.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь:

- 1. Корпорації від партнерств відрізняються тим, що:
  - а) належать до товариств з обмеженою відповідальністю;
  - б) їхній капітал утворюється на пайових засадах;
  - в) рішення приймають ті, хто вніс пай;
  - г) право голосу мають лише дійсні члени;
  - д) капітал утворюється у грошовій формі та поділяється на однакові за номінальною величиною неподільні паї у вигляді акцій.
- 2. Залишкова вартість основних фондів відображає:
  - а) можливу ціну продажу основних фондів;
  - б) різницю між відновлювальною і первісною вартістю основних фондів;
  - в) ще не перенесену на вироблену продукцію, послуги частину їх вартості.

3. Зазначте, за якої системи оплати праці виробіток робітника в межах норми оплачується за звичайними відрядними розцінками, а додатковий виробіток — за підвищеними відрядними розцінками:

- а) погодинно-преміальної;
- б акордної;
- в) відрядно-прогресивної.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. У виробничому цеху встановлено й діють 60 верстатів. Трудомісткість виготовлення однієї деталі становить 0,4 нормо-год. Режим роботи двозмінний, тривалість зміни — 8 год. У році — 258 робочих днів. Регламентовані простої верстатів становлять 5 % номінального фонду часу. Коефіцієнт використання виробничої потужності — 0,95. Визначити річну виробничу потужність цеху та фактичну кількість виготовлених ним деталей.

Задача 2. На підприємстві є 3400 одиниць устаткування. Один робітник обслуговує 204 одиниці устаткування. Номінальний і реальний фонд робочого часу становлять відповідно 100 і 84 дні. Режим роботи підприємства двозмінний. Визначити необхідну кількість робітників.

Варіант 7

I. Дайте розгорнуту відповідь на питання.

1. Науково-технічний прогрес, основні напрями. Інноваційна діяльність підприємства.
2. Нематеріальні ресурси. Поняття про нематеріальні активи підприємства, їх оцінка і знос.
3. Маркетингова діяльність підприємства.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь.

1. Змінні витрати виробництва — це фактори:
  - а) що можуть бути змінені при зміні обсягу випуску продукції;
  - б) ціна яких нестабільна;
  - в) що не залежать від зміни обсягу випуску продукції;
  - г) ціна яких контролюється державою.

2. Ознака, за якою підприємство зараховують до групи малих підприємств, — це:

- а) розмір статутного фонду;
- б) розмір отриманого прибутку;
- в) кількість працюючих.

3. Ефективність використання основних фондів характеризує:

- а) фондвіддача;
- б) коефіцієнт зносу;
- в) коефіцієнт відновлення.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. Собівартість одиниці підакцизної продукції підприємства становить 364 грн. Роздрібна ціна його у торгівельній мережі — 1111,04 грн. (у т. ч. ПДВ). Торговельна надбавка — 50 % відпускної ціни, ПДВ — 20 %, ставка

акцизного збору — 25 %. Визначити суму прибутку, який залишає собі підприємство-виробник, а також рентабельність цієї продукції.

Задача 2. Слюсар V розряду протягом місяця згідно із планом відпрацював 25 змін тривалістю 8 год. кожна. Він виконав план на 108 %, фактично обробивши при цьому 972 деталі. За кожну одиницю продукції, виконану понад план, розцінка збільшується на 80 %. Визначити суму місячного заробітку слюсаря V розряду, якщо годинна тарифна ставка V розряду становить 3,5 грн.

Варіант 8

I. Дайте розгорнуту відповідь на питання.

1. Економічна безпека підприємства.
2. Техніко-технологічна база виробництва та її показники.
3. Стратегія розвитку підприємства і бізнес-планування.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь.

1. Постійними витратами виробництва називаються фактори:
  - а) що визначаються розмірами фірми;
  - б) що не змінюють попит на певний товар;
  - в) з постійною ціною;
  - г) розмір яких фіксований при різних обсягах випуску продукції.
2. Відновлювана вартість основних фондів визначає:
  - а) ще не перенесену на вироблену продукцію частину їх вартості;
  - б) вартість відтворення основних фондів у сучасних умовах виробництва;
  - в) вартість закупівлі основних фондів.
3. Підприємство, що належить приватній особі, яка наймає для роботи на ньому інших осіб, належить до такого виду:
  - а) сімейне;
  - б) індивідуальне;
  - в) державне;
  - г) приватне.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. Визначити потребу підприємства в оборотних коштах наступного року, якщо відомо, що у звітному році обсяг реалізованої продукції цього підприємства становив 9,6 млн. грн. при нормативі оборотних коштів 3 млн. грн. У наступному році очікується збільшення обсягу реалізованої продукції на 20 % при скороченні тривалості обороту оборотних коштів на 4 дні. **Задача 2.** За даними таблиці розрахувати суму чистого прибутку підприємства за розрахунковий період, якщо податок на прибуток становить 25 %, ПДВ — 20 %.

1. Виручка від реалізації продукції	75800 тис. грн.
2. Затрати на виробництво і збут продукції	40167 тис. грн
3. Прибуток від іншої реалізації	1300 тис. грн
4. Прибуток від фінансово-інвестиційної діяльності	850 тис. грн

Варіант 9**I. Дайте розгорнуту відповідь на питання.**

1. Банкрутство підприємств. Реструктуризація та санація.
2. Методи ціноутворення на підприємстві.
3. Основні напрями державного регулювання економічної діяльності підприємств.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь.

1. У довгостроковому періоді всі витрати:
  - а) змінні;
  - б) постійні;
  - в) середні;
  - г) усі відповіді правильні.
2. До основних елементів тарифної системи належать:
  - а) єдиний тарифно-кваліфікаційний довідник, тарифна сітка, тарифні ставки;
  - б) тарифна сітка, тарифні ставки та коефіцієнти, штатний розпис;
  - в) обидві відповіді правильні.
3. Підприємство вважається іноземним, якщо в його статутному фонді питома вага іноземної інвестиції становить:
  - а) 10 %;
  - б) 100 %;
  - в) 50 %;
  - г) 33 %.

III. Розрахункове завдання.

Задача 1. Протягом місяця згідно із графіком робітник IV розряду відпрацював 184 год. і фактично виготовив 420 деталей. Норма часу на виготовлення однієї деталі — 30 хв. Годинна тарифна ставка робітника I розряду — 1,3 грн, тарифний коефіцієнт IV розряду — 1,8. За виконання місячного завдання робітникові нараховується премія в розмірі 20 % тарифного заробітку, а також 1,5 % за кожний відсоток перевиконання плану. Обчислити місячний заробіток, нарахований робітникові IV розряду за відрядно-преміальною формою оплати праці.

Задача 2. Річний попит ринку на товар X становить 30 тис. од. Виробничі потужності підприємства з випуску цього товару становлять 25 тис. од. Коефіцієнт використання виробничих потужностей — 0,9. Для приросту виробничої потужності на 1 тис. одиниць продукції підприємство потребує капітальних вкладень у сумі 15 тис. грн. Визначити суму капітальних вкладень, якої потребує підприємство для задоволення попиту.

Варіант 10**I. Дайте розгорнуту відповідь на питання.**

1. Принципи та форми раціональної організації виробництва.

2. Спрацювання та форми відтворення основних фондів.

3. Витрати та собівартість продукції. Класифікація витрат.

II. Тести. Визначити та обґрунтувати найбільш точну і повну відповідь.

1. Обігові фонди — це:

а) предмети праці, що беруть участь у виробничому процесі та переносять свою вартість на вартість виробленої продукції;

б) засоби та предмети праці, що має підприємство та використовує у виробничому процесі;

в) предмети та засоби праці, котрі беруть участь тільки в одному виробничому циклі, за який повністю переносять вартість на вартість виробленої продукції.

2. Під трудовими ресурсами слід розуміти:

а) населення яке безпосередньо зайняте у виробництві;

б) частину населення певного регіону, яка має необхідний рівень професійної підготовки та перебуває у відповідному віці;

в) усе населення регіону.

3. Виробничі потужності підприємства характеризують:

а) наявне діюче виробниче обладнання всіх виробничих підрозділів;

б) запланований обсяг виробництва продукції;

в) максимально можливий обсяг випуску продукції при повному використанні виробничого обладнання.

3. Розрахункове завдання.

Задача 1. Балансовий прибуток підприємства — 2400 тис. грн, прибуток від позареалізаційних операцій — 600 тис. грн, прибуток від реалізації матеріальних цінностей — 250 тис. грн. Собівартість реалізації продукції — 7000 тис. грн. Розрахувати рентабельність реалізованої продукції.

Задача 2. Бригада складається з чотирьох робітників. Місячний бригадний заробіток — 2800 грн. При цьому робітник I розряду відпрацював 180 нормо-год, II розряду — 152 нормо-год, два робітники IV розряду — по 160 нормо-год. Тарифні коефіцієнти відповідно: I розряду — 1,0; II розряду — 1,3; IV розряду — 1,8. Обчислити місячний заробіток кожного з членів бригади.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Мале підприємництво як сучасна форма господарювання і тип господарської поведінки. Функції підприємництва.
2. Умови і особливості здійснення малого підприємництва. Місце і роль малого підприємництва у трансформаційній економіці.
3. Фірма та мале підприємство. Теорії фірми.
4. Зовнішнє середовище діяльності підприємства малого бізнесу.
5. Основні концепції та стратегії маркетингу підприємства малого бізнесу.
6. Виробнича структура підприємства малого бізнесу. Чинники, що визначають виробничу структуру. Типи виробничої структури.
7. Менеджмент підприємства малого бізнесу. Функції управління.

8. Сучасні та традиційні принципи менеджменту.
9. Організаційно-розпорядчі методи управління, особливості їх застосування.
10. Економічні методи управління, їх ефективність.
11. Соціально-психологічні методи управління, їх переваги та недоліки.
12. Організаційна структура управління підприємством малого бізнесу.
13. Якість продукції як економічна категорія. Показники і методи оцінки якості продукції (послуг).
14. Конкурентоспроможність малої підприємницької діяльності та її показники.
15. Науково-технічний прогрес. Інноваційні процеси.
16. Ефективність нововведень. Показники економічного ефекту від впровадження технічних нововведень.
17. Інновації як фактор економічного зростання фірми.
18. Структура та механізм інноваційного процесу. Класифікація інноваційних підприємств малого бізнесу.
19. Правові засади створення і функціонування підприємства малого бізнесу.
20. Класифікація організаційно-правових форм малого підприємництва.
21. Особливості організації міжнародного підприємництва. Розвиток спільних підприємств малого бізнесу в Україні.
22. Основні тенденції та проблеми розвитку малого бізнесу в Україні.
23. Класифікація та структура персоналу підприємства малого бізнесу.
24. Загальна характеристика капіталу і виробничих фондів підприємства малого бізнесу.
25. Оцінка та видова класифікація основних фондів.
26. Амортизація основних фондів та методи амортизації.
27. Показники ефективності використання основних фондів.
28. Структура і нормування оборотних фондів підприємства малого бізнесу.
29. Нематеріальні ресурси і структура об'єктів інтелектуальної власності.
30. Нематеріальні активи: сутність, склад, форми правового захисту.
31. Методи оцінки вартості нематеріальних активів.
32. Патентування та ліцензування малої підприємницької діяльності.
33. Структура та нормування оборотних коштів.
34. Визначення потреби підприємства малого бізнесу в оборотних коштах на основі нормативів.
35. Функціонально-елементний склад інвестицій підприємства малого бізнесу.
36. Сутність та види інноваційних процесів на підприємствах малого бізнесу.
37. Техніко-технологічна база виробництва на підприємстві малого бізнесу та її показники.
38. Лізинг як форма фінансової підтримки малої підприємницької діяльності.
39. Формування та використання виробничої потужності підприємства малого бізнесу.
40. Вплив типів виробництва на організаційно-технічну будову й ефективність.
41. Методи організації виробництва на підприємстві малого бізнесу.
42. Виробнича та соціальна інфраструктура підприємства малого бізнесу.
43. Державне регулювання діяльності підприємств малого бізнесу.

44. Види та методи планування діяльності підприємства малого бізнесу.
45. Бізнес-план підприємства малого бізнесу. Тактичне й оперативне планування.
46. Вимірники обсягу продукції підприємства малого бізнесу.
47. Моделі та методи мотивації трудової діяльності на підприємстві малого бізнесу.
48. Організація оплати праці на підприємстві малого бізнесу.
49. Системи участі працівників підприємств малого бізнесу у прибутках. Дивідендна політика.
50. Витрати та собівартість продукції підприємства малого бізнесу. Класифікація витрат.
51. Управління витратами на підприємстві малого бізнесу. Кошторис виробництва.
52. Сутність та види цін і тарифів на підприємстві малого бізнесу.
53. Методи ціноутворення на підприємстві малого бізнесу.
54. Форми фінансової діяльності підприємства малого бізнесу.
55. Планування фінансової діяльності підприємства малого бізнесу: сутність, форми, інструменти.
56. Сутність і види прибутку підприємства малого бізнесу. Джерела формування прибутку.
57. Напрямки використання прибутку підприємства малого бізнесу.
58. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства малого бізнесу за допомогою показників.
59. Оцінка прибутковості та ділової активності підприємства малого бізнесу.
60. Фінансова стійкість та платоспроможність підприємства малого бізнесу: характеристика і показники оцінки.
61. Система показників ефективності діяльності підприємства малого бізнесу.
62. Чинники зростання ефективності виробництва на підприємстві малого бізнесу.
63. Шляхи активізації інноваційної діяльності підприємств малого бізнесу.
64. Економічна безпека підприємств малого бізнесу: структурні елементи і схема організації.
65. Фінансова безпека підприємств малого бізнесу.
66. Сутність, форми і види реструктуризації підприємств малого бізнесу.
67. Санація (фінансове оздоровлення) підприємств малого бізнесу.
68. Визначення ймовірності банкрутства підприємств малого бізнесу.
69. Суспільні форми організації виробництва на підприємствах малого бізнесу.
70. Державний нагляд за якістю продукції в Україні і внутрішньовиробничий контроль якості на підприємстві малого бізнесу.
71. Визначення рівня беззбитковості виробництва для малого бізнесу.
72. Державне регулювання цін. Цінова політика підприємства малого бізнесу.
73. Нормування праці на підприємстві малого бізнесу: призначення і функції.
74. Тарифна система як форма організації заробітної плати на підприємствах малого бізнесу. Погодинна система оплати праці.

75. Характеристика відрядної системи оплати праці на підприємствах малого бізнесу.
76. Методи оцінки доцільності інвестиційних проектів на підприємствах малого бізнесу.
77. Сучасна кадрова політика на підприємстві малого бізнесу.
78. Рентабельність підприємства малого бізнесу та його продукції.
79. Порядок створення нового підприємства малого бізнесу.
80. Особливості акціонерної форми об'єднання капіталів для малого бізнесу.
81. Господарські товариства (партнерства) як організаційно-правова форма реалізації малого підприємництва. Особливості, переваги та недоліки різних видів товариств у малому бізнесі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти

1. Господарський кодекс України. Офіційний текст. — К.: Кондор, 2004.
2. Закон України «Про власність» від 07.02.91 № 697-XII // ВВР України. — 1991. — № 20.
3. Закон України «Про підприємництво» // ВВР України. — 1991. — № 14.
4. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.91 № 1576-XII // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. — 1992. — № 2.
5. Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19.10.2000 № 2063-III // ВВР України, 2000, № 51-52. Ст. 447.
6. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»: від 22.03.2012 // ВВР України, 2013, № 3. Ст.23.
7. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»: від 16.07.99 № 996-XIU // Голос України. — 1999. — 7.9.1999.
8. Закон України «Про систему оподаткування» від 25.06.91 (з подальшими змінами і доповненнями).
9. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.94 № 335/94 // ВВР України. — 1995. — № 4.
10. Закон України «Про ціни і ціноутворення» від 03.12.90 № 507-XII // ВВР України. — 1990. — № 52.
11. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.92 // ВВР України. — 1992. — № 31.
12. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів» від 30.10.96 № 448/96-ВР.
13. Закон України «Про інвестиційну діяльність» // ВВР України. - 1991.- № 47.
14. Закон України «Про іноземні інвестиції Закон України» // ВВР України. — 1992. — № 26.
15. Кодекс законів України про працю. /Кодекси України: В4т. — К.: АТЗТ, Право — 1997. — Т4.
16. Закон України «Про колективні договори і угоди» // Закони України. — К.: Ін-т законодавства, 1997. — Т. 6.
17. Закон України «Про оплату праці»/ Законодавство України про працю станом на 25 травня 1999 р. — К.: Істина, 1999.

Основна

18. *Бойчик І. М.* Економіка підприємства. — К.: Атіка, 2002.
19. *Бондар Н. М.* Економіка підприємства. — К.: А. С. К., 2004.
20. *Бондарь Н. Н.* Экономика предприятия: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2007. — 432 с.
21. *Бусыгин А. В.* Предпринимательство. Основной курс: Учебник для вузов. — М.: ИНФРА-М, 1997. — 608 с.
22. *Господарське право України.* / М. К. Галянтич, С. М. Грудницька, О. М. Міхатуліна та ін. — К.: МАУП, 2005. — 424 с.

23. *Економіка підприємства: Зб. практичних задач і конкретних ситуацій* / За ред. С. Ф. Покропивного. — К.: Вид-во КНЕУ, 2000.
24. *Економіка підприємства: Навч. посіб.* / За ред. А. В. Шегди. — К.: Знання, 2006.
25. *Економіка підприємства: Навч. посіб.* / Бондар Н. М., Воротін В. Є., Гаєвський О. А. та ін.; Ред. Калина А. В. — К.: МАУП, 2006. — 352 с.
26. *Економіка підприємства: Навч. посіб.* / Круш П. В., Подвігіна В. І., Сердюк Б. М. та ін. — К.: Ельга-Н: КНТ, 2007. — 780 с.
27. *Економіка підприємства: Підруч.* / Ред. С. Ф. Покропивний. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2005. — 528 с.
28. *Економіка підприємства: Підручник* / За заг. ред. С. Ф. Покропивного. — Вид. 2-ге, перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2001. — 528 с.
29. *Кондратюк О. І., Пилипенко О. О.* Економіка підприємства: Навч.-метод. посіб. — К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2006. — 288 с.
30. *Макаровська Т. П., Бондар Н. М.* Економіка підприємства: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. — 304 с.
31. *Мочерний С. В., Устенко О. А., Чеботар С. І.* Основи підприємницької діяльності: Навч. посіб. — К.: Вид. центр “Академія”, 2005. — 279 с.
32. *Покропивний С. Ф., Колот В. М.* Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 1998.
33. *Примак Т. О.* Економіка підприємства: Навч. посіб. — 4-е вид., перероб. і доп. — К.: Вікар, 2006. — 219 с.
34. *Савицька Г. В.* Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. — 3-тє вид., випр. і доп. — К.: Знання, 2007. — 668 с.
35. *Сизоненко В. О.* Сучасне підприємництво: Довідник. — К.: Знання-Прес, 2003. — 379 с.
36. *Харів П. С.* Економіка підприємства: Зб. задач і тестів: Навч. посіб. — К.: Знання-Прес, 2001.
37. *Экономика предприятия: Тесты, задачи, ситуации: Учеб. пособие для вузов* / Под ред. В. А. Швандара. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001.

Додаткова

38. *Антикризисное управление: Учебник* / Под ред. Э. М. Короткова. — М.: ИНФРА-М, 2000. — 432 с.
39. *Афанасьев М. В., Селезньова Г. О.* Стратегія підприємства: Навч.-метод. посіб. / Харківський національний економічний ун-т. — Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2007. — 272 с.
40. *Варналій З. С., Сизоненко В. О.* Основи підприємницької діяльності: Підруч. для учнів 10–11 кл. загальноосвітніх шкіл, ліцеїв та гімназій. — К.: Знання України, 2004. — 403 с.
41. *Должанський І. З., Загорна Т. О.* Конкурентоспроможність підприємства: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2006. — 384 с.
42. *Дратвер Б. Л., Закатнов Д. О., Мачуський В. В., Пасічник Н. О.* Основи підприємницької діяльності: Навч. посіб. / Інститут проблем виховання

- АПН України. — Кіровоград: Поліграфічно-видавничий центр “ІМЕКС-ЛТД”, 2004. — 223 с.
43. *Жданов С. А.* Основы теории экономического управления предприятием: Учебник. — М.: Изд-во ”Финпресс”, 2000.
44. *Круш П. В., Подвігіна В. І., Клименко О. В.* Капітал та основні засоби підприємства: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2005. — 168 с.
45. *Панасюк В. М., Ковальчук Є. К., Бобрівець С. В.* Податковий облік: Навч. посіб. — Тернопіль: Карт-бланш, 2002.
46. *Положення* про типовий бізнес-план: Затв. наказом Фонду держ. майна України від 26 травня 1994 р. № 301 // Держ. інформ. бюл. про приватизацію. — 1994. — № 11. — С. 54–63.
47. *Портер Майкл Е.* Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / И. Минервин (пер. с англ.). — М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. — 452 с.
48. *Примак Т. О.* Маркетинг: Навч. посіб. — 2-ге вид., виправ. та доп. — К.: МАУП, 2007. — 228 с.
49. *Терещенко О. О.* Фінансова діяльність суб’єктів господарювання: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2003.
50. *Тоцький В. І., Лаврененко В. В.* Організаційний розвиток підприємства: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 247 с.
51. *Турило А. М., Кравчук Ю. Б., Турило А. А.* Управління витратами підприємства: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2006. — 120 с.
52. *Управління* інвестиційною діяльністю промислового підприємства в конкурентному середовищі. — Л.: Новий Світ, 2006. — 176 с.
53. *Управління* ресурсами підприємства: Навч. посіб. / За ред. Ю. М. Воробйова і Б. І. Холода. — К.: ЦНЛ, 2004. — 288 с.
54. *Управління* фінансовою санацією підприємства: Навч. посіб. / За ред. М. О. Данилюк, В. І. Савича. — К.: ЦНЛ, 2006. — 320 с.
55. *Філімоненков О. С.* Фінанси підприємств: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2004.
56. *Фінанси* підприємств: Підручник / За ред. А. М. Поддєрьогіна. — К.: КНЕУ, 2002.
57. *Чернявский А. А.* Антикризисное управление: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2000.
58. *Шило В. П., Верховлядова Н. І.* та ін. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства: Навч. посіб. — К.: Кондор, 2005. — 240 с.
59. *Экономика* предприятия: Учебник / Под ред. проф. О. И. Волкова. — М.: ИНФРА-М, 1999.